

Asia: VN/35745/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuslaiksi ja eräiksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksen yleiset tavoitteet

Kuntaliitto pitää esityksen tavoitteita kannatettavina ja perusteltuina. Erityisesti Kuntaliitto haluaa kiinnittää huomiota kaikkien koulutusmuotojen läpäisyyn, joka on liian matalalla tasolla. Yhä useampi lukiolainen valmistuu neljässä vuodessa kolmen sijaan ja siten siirtymät korkeakouluihin venyvät. Ammatillisessa koulutuksessa kannusteita tutkintojen suorittamiseen tavoiteajassa on lisätty uuden rahoitusmallin myötä. Tilastokeskuksen mukaan ylemmän korkeakoulututkinnon suoritti tavoiteajassa 37 %, ammattikorkeakoulututkinnon 58 %. On tärkeää, että muutokset opintotuessa tähtäävät parantamaan koulutusasteiden läpäisyä mutta tarvitaan lisätoimia etenkin korkeakoulututkintojen osalta, jotta koulutustasoa voidaan nostaa ja varmistaa osaavan työvoiman saatavuus.

2. Opintorahan, asumislisän ja opintolainan valtioneuvoston myöntäminen ja määrät

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että opintotuki kannustaa opiskelijoita valmistumaan tavoiteajassa sekä siirtymään sen myötä työelämään.

Kuntaliitto huomauttaa, että runsas velanotto voi lisätä myöhemmin kasautuvaa ylivelkaantumista tai riskiä siihen, mikäli työllistymisessä on haasteita. Myönteisenä voidaan pitää sitä, että opintolainan turvallisuus paranisi valtioneuvoston koskevilla uudella säätelyllä turvaten aiempaa paremmin nuoren opintolainansaajan asemaa hänen kohdatessaan maksuvaikeuksia. Opintolainaa ei voisi irtisanoa/eräännyttää jatkossa yhtä nopeasti kuin nykyisin, mikä antaisi aikaa maksujärjestelyille. Lainansaajan maksukykyä vahvistettaisiin pidentämällä opintolainan korkojen pääomituskautta ja joustavammalla korkoavustuksella. Kuntaliitto pitää tätä myönteisenä uudistuksena. Kuntaliitto pitää hyvänä, että opintolainan turvallisuuden lisääminen voi vähentää opiskelijoiden sosioekonomiseen taustasta johtuvia opintolainan käytön eroja ja velkaongelmia.

Kuntaliitto pitää kannatettavana muutoksena laajentaa harkinnanvaraista tukiaikaa myös muihin kuin korkea-asteen opintoihin sekä joustavoittaa harkinnanvaraisuutta nykyisestään myös korkea-asteella. Se kannustaa tutkinnon suorittamiseen sekä vähentää opiskelijoiden siirtymistä toimeentulotuelle. Kuntaliitto pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että mahdollisimman moni suorittaa opinnot opintotuen turvin eikä siirry toimeentulotuen piiriin.

3. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika muissa kuin korkeakouluopinnoissa

Kuntaliitto pitää perusteltuna, että opintotukikuukausia rajataan oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeen 52 tukikuukauteen. Se tukee tavoitetta kansallisesta osaamis- ja koulutustason nostosta kannustaen hakeutumaan korkeampiin tutkintoihin mahdollistaen edelleen joustavasti alan vaihtamisen sekä osaamisen täydentämisen.

4. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika korkeakouluopinnoissa

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

5. Huoltajakorotus

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

6. Oppivelvollisen erityinen asumislisä ja koulumatkatuki

Esitysluonnoksessa esitetään oppivelvollisten opintososiaalisten etujen parantamista siten, että oppivelvollisille myönnetään koulutuksen järjestäjän maksaman matkakorvauksen sijaan opiskelijan kodin ja opiskelupaikakkakunnan asunnon välisiin viikonloppumatkoihin matkan pituuden mukaan määräytyvä kuukausittain maksettava koulumatkatuki. Asumiskustannuksiin oppivelvollinen saisi tarvittaessa asumislisää, joka vastaisi asumislisässä huomioonotettavia kuukausittaisia asumismenoja. Samalla nykyisestä koulutuksen järjestäjien hoitamasta hankalaksi koetusta oppivelvollisuuslain mukaisesta majoitus- ja matkakorvauksesta luovuttaisiin.

Kuntaliitto pitää esitystä kannatettavana. Esitetty muutos turvaisi Kuntaliiton käsityksen mukaan nykyistä paremmin opiskelijoiden yhdenvertaisen kohtelun ja päätösten tasalaatuisuuden.

Tässä yhdeydessä Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että oppivelvollisuuslain (1214/2020) 19 §:n 1 momentin 1 kohtaa ja 4 momentin 1 kohtaa koskevat muutokset ovat jo aiemmin olleet lausunnolla osana oppivelvollisuuslain muuttamista. Tämä tulee esityksen jatkovalmistelussa huomioida.

7. Opintolainan myöntäminen ja valtioneuvoston takaus

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

8. Luottolaitoksen velvollisuudet ja opintolainan takaisinmaksun vaatiminen

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

9. Korkeavastus

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

10. Opintolainahyvitys

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

11. Takausvastuulaina ja sen perintä

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

12. Muut liitelait

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

13. Esityksen vaikutusarviot

Kuntaliitolla ei ole lausuttavaa.

14. Muita huomioita

Julkisen talouden suunnitelmassa 2027–2030 todetaan, että opintotukiuudistuksen arvioidaan lisäävän menoja n. 1 milj. euroa v. 2027, n. 5 milj. euroa v. 2028, 3 milj. euroa v. 2029 ja 0,3 milj. euroa v. 2030. Lisämenot katetaan vähentämällä liikunta- ja nuorisotoimen avustuksia vastaavasti. Kuntaliitto ei näe perusteltuna tilannetta, jossa jo ennestään pienistä liikunta- ja nuorisotoimen määrärahoista katetaan täysin irrallaan näiden sektoreiden toiminnasta toteutettava uudistus.

Kuntaliitto kantaa myös huolta tukijärjestelmän sirpalemaisesta uudistamisesta ja toistuvista leikkauksista. Pitkäaikaisten vaikutusten arviointi jää muutoskierteessä helposti puutteelliseksi. Lisäksi näin syntyy helposti sekä kannustinloukkuja että epäselviä tilanteita, joissa esimerkiksi ei ole tietoa mihin etuuksiin on oikeutettu ja riski pudota toimeentulotuelle kasvaa. Mahdollisimman selkeä tukikokonaisuus edesauttaa myös opiskelijan näkökulmasta taloudellista ennakkointia ja suunnitelmallisuutta kannustaen samalla saattamaan opinnot päätökseen.

Kuntaliitto nostaa esiin, että opintotuki palvelee lähinnä nuoria ja nuoria aikuisia, ensimmäistä tutkintoaan suorittavia. Useat henkilöt joutuvat vaihtamaan alaa työuran aikana nopeasti muuttuvien osaamistarpeiden tai henkilökohtaisten syiden vuoksi, eikä opintotukimalli palvele juurikaan heitä. Lakkautettu aikuiskoulutustuki haastaa etenkin matalapalkka-aloilla mahdollisuuksia kouluttautua uuteen ammattiin, ja Kuntaliitto toivoo siihen kiinnitettävän huomiota sekä selvitystä korvaavan mallin luomisesta.

Salenius Maria
Suomen Kuntaliitto ry